

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Lakiesityksessä esitetään, että kotoutumisen edistämisestä kunnalle ja hyvinvointialueelle maksettavan laskennallisen korvauksen maksuaikaa lyhennettäisiin ja että tulkkauskustannusten korvaustasoa alennettaisiin samassa yhteydessä, jossa tulkitsemisen kustannukset sisällytetään osaksi laskennallista korvausta. Esitys on ongelmallinen, sillä se pakottaa kuntia hankkimaan halvimpia mahdollisia tulkkauspalveluita laadusta tinkien. Se voi myös nostaa kynnystä tilata tulkkausta ylipäänsä.

Tulkin ammatti ei ole suojattu ja kuka vain voi ilmoittaa toimivansa tulkkina oli hänellä siihen kielellisiä tai muita ammatin vaatimia taitoa tai ei. Julkishallinnossa tulkkaavat tulkit tekevät työn yleensä alihankkijoina tulkkaustoimistoille, joita markkinoilla on monenlaisia. Osa yrityksistä käyttää hyväksi sitä, ettei tulkin ammattipätevyyttä ole säädelty, jolloin ne voivat tarjota palvelua hyvin halpaan hintaan.

Kokemuksemme mukaan julkishallinnosta puuttuu paitsi tulkkauspalveluiden kilpailutusosaamista myös resursseja hankitun palvelun laadun arvioimiseksi. Jotta palvelu voitaisiin järjestää julkishallinnon kannalta tehokkaasti ja luotettavasti, pitäisi lainsäädännössä määritellä julkishallinnossa käytettävien tulkkien pätevyysvaatimukset.

Lakiesityksen perusteluissa mainitaan, että tulkkauskustannusten tasoa pitäisi pyrkiä madaltamaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että julkishallinto pyrkii kilpailutuksissa etsimään yhä halvempia hintoja. Tämä ei ole kuitenkin realistista. Perusteluissa on kerrottu, että kilpailutusten myötä tulkkauspalveluita hankitaan jopa 35 euron hintaan. Tämä hinta on jo nyt niin alhainen, ettei se voi tuoda säällistä ansiota tulkkille eikä se pidemmän päälle kannata myöskään tulkkaustoimistoille. Jos tulkkauspalveluita tarjotaan tätäkin halvempaan hintaan, todellisena riskinä on harmaan talouden

lisääntyminen tulkkauspalvelualalla. Halvin mahdollinen hinta ei myöskään tarkoita laadukasta ammattitulkkausta, jolloin riskinä on asioiden käsittelyprosessien pitkittyminen kielellisten ja viestinnällisten ongelmien vuoksi. Kuten perusteluissa on todettu tulkkaus ei ole vain vieraskielistä asiakasta varten vaan myös viranomaista varten.

Lain perusteluissa on mainittu, että etätulkkausta lisäämällä voitaisiin saada säästöjä. Kuitenkin etätulkkausta käytetään jo varsin paljon. Etänä tapahtuva tulkkaus on aina vaativampi viestintätilanne kuin läsnäolotulkkaus ja se myös kuormittaa kaikkia tilanteeseen osallistuvia enemmän kuin läsnäolotulkkaus. Koska etätulkkaus on tulkille aina läsnäolotulkkausta kuormittavampaa ja vaatii vankkaa ammattitaitoa, se ei voi lähtökohtaisesti olla halvempi palvelumuoto, vaikka tulkin siirtymisestä aiheutuvat matkakulut jäisivät pois. Etänä tulkilta jää saamatta viestintätilanteessa merkityksellistä tietoa, kuten eleitä ja ilmeitä ja väärinymmärrysten riski kasvaa. Pikatulkkaus puolestaan on varattava aidosti yllättäviin tulkkausta vaativiin viestintätilanteisiin. Pikatulkkaustilanne alkaa välittömästi tilaushetkellä, eikä tulkki ei voi lainkaan valmistautua ennakolta. Kylmiltään aloitettu tulkkaus on äärimmäisen haastavaa. Etänä tapahtuva viestintätilanne vaatii erityistä valmistelua sen sujuvuuden varmistamiseksi.

Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen voi myös vaikuttaa kuntien halukkuuteen tarjota tulkitsemispalveluita korvausajan jälkeen. Jos ammattimaisia tulkkauspalveluita ei tilata, vaan yritetään pärjätä jonkinlaisen kielitaidon turvin tai sukulaisen tai jopa lapsen avustamana, tilanteesta kärsii paitsi julkishallinnon asiakas, myös viranomainen. Tanskassa tehdyn tutkimuksen mukaan tulkkauskustannusten siirtäminen yksilön vastuulle on vaikuttanut haitallisesti lääkäreiden työn tekemiseen, koska asiakas joko yrittää selviytyä heikolla kielitaidollaan tai hankkii avuksi jonkun muun kuin ammattitulkin. Lisäksi se on rajoittanut tulkkauskustannuksista vastaamaan joutuvien maahanmuuttajien pääsyä terveystiloihin. Lisäksi on huomattava, että perusteluissa kuvatut vaikutukset lapsiin ja naisiin ovat tosiasiallisia, eikä niitä voi vähätellä.

Tutkimuksia:

Heath, Fløe Hvass, Morberg Wejseb (2023): Interpreter services and effect on healthcare - a systematic review of the impact of different types of interpreters on patient outcome (Tämän tutkimuksen lähdeluettelossa on lisäksi lukuisia muita tulkkauksen käyttöä julkishallinnossa koskevia tutkimuksia.)

The Danish Institute for Human Rights: A charge for interpreter services in the Danish health service – Doctors' experiences with the scheme | The Danish Institute for Human Rights

Dungu K.H.S., Kruse A., Svane S.M., et al. Language barriers and use of interpreters in two Danish paediatric emergency units. Dan Med. J. 2019;66(8)

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauskustannuksesta (32 a §)

-

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

-

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

-

Muut huomiot

-

Gorschelnik Hanna
Kieliasiantuntijat ry